

SAPRAŠANĀS MEMORANDS *par makroekonomikas politiku krīzes laikā*

Jaunā konservatīvā partija un Nacionālā apvienība „Visu Latvijai!” – „Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” vienojas, ka:

1) Valdībai ir jāpārskata iepriekšējo gadu pieeja fiskālās disciplīnas jautājumos, izmantojot iespējas, ko nodrošina dalība eirozonā.

Ja salīdzina esošo vīrusa pandēmijas krīzi un ekonomisko krīzi, kas skāra Latviju pirms vairāk nekā 10 gadiem, tad šī brīža krīze ir cita rakstura. Toreiz tā bija asimetriska krīze un Latvija cieta no ekonomiskā burbuļa, kas saistījās ar “jostu savilkšanu” jeb iekšējo devalvāciju un noveda pie iedzīvotāju ienākumu samazināšanās. Rezultātā Latvija emigrācijā zaudēja 10-15 procentus iedzīvotāju.

COVID-19 krīze ir simetriska krīze, kas skar visas valstis, līdz ar to izeja ir nevis “sajozt jostas”, bet tieši pretēji – stimulēt publisko pieprasījumu. Stabilitātes un izaugsmes paktā, kas līdz šim noteica ES dalībvalstu budžeta deficīta rāmjus, ir iedarbināti elastības elementi. Eiropas Komisija ir atļāvusi dalībvalstu valdībām stimulēt publisko pieprasījumu, un ir jau mobilizēti līdzekļi vismaz 25 procentu apmērā no ES IKP, kas paredzēti dalībvalstu budžetu izdevumu segšanai un uzņēmējdarbības atbalstam (kredīti, garantijas, ieguldījumi kapitālā).

Diemžēl Finanšu ministrijas pašreizējā stratēģija līdz 2023. gadam paredz Latvijas ekonomikas atjaunošanai krietni mazāk resursu par 25 procentiem no IKP (ap 7.5 miljardi eiro). Ja straujāk nevirzīsimies uz vidējo Eiropas ienākumu līmeni, saskarsimies ar atkārtotu iedzīvotāju emigrācijas vilni. Šobrīd daudzi no aizbraucējiem ir atgriezušies Latvijā, un ir jārada apstākļi, lai viņi izvēlētos šeit palikt arī turpmāk.

Valsts aizņemšanās nenozīmē, ka nākamajām paaudzēm būs jāmazina algas, lai atdotu valsts parādu. Pēc šādām simetriskām krīzēm kā kari, Lielā depresija u.c., valstis aizņemas naudu, ko pēc tam atdod nevis uz budžeta izdevumu samazināšanas vai nodokļu celšanas rēķina, bet gan uz nominālā IKP pieauguma rēķina, kas apsteidz parāda apkalpošanas izmaksas. Turklāt mums, atrodoties Eiropas Monetārajā Savienībā, jārēķinās, ka daudzas Eiropas valstis steigs aizņemties lielus līdzekļus, lai noturētu savas algas un pensijas esošajos līmeņos, un Latvija nedrīkst atpalikt.

2) Ir svarīgs valsts atbalsts gan laikā, gan apjomā.

Valdībai jāturpina sniegt atbalsts krīzes situācijā nonākušajiem darba ņēmējiem, ģimenēm un uzņēmumiem ar dīkstāves pabalstiem, nozaru atbalsta pakotnēm (piemēram, kultūras un sporta darbinieki, lauksaimnieki, pašnodarbinātie u.c.), un nodokļu atlikšanu. Tagad nav īstais laiks gremdēt uzņēmējus par pagātnes rīcību un iedzīvotājus, kuri darbojušies speciālo nodokļu režīmu ietvaros, tos nedrīkst uzskatīt par nodokļu nemaksātājiem. Nepieciešams ieviest arī “saīsinātā darba” pasākumus, piedaloties ES SURE programmā, kad daļu algas maksā valsts, daļu – darba devējs.

3) Jāatbalsta publiskie izdevumi un projekti, kas krīzes apstākļos dod darbu un ienākumus visā Latvijā.

Ir jāizmanto Valsts Kases aizdevumu un ES struktūrfondu iespējas, īpaši pašvaldību attīstības projektiem. Svarīgi, lai projekti tiktu realizēti ātri un stimulētu publisko pieprasījumu jau šogad un nākamā gada pirmajā pusē.

Ir iedarbināts valsts attīstības finanšu institūcijas "Altum" atbalsta mehānisms – izsniegti kredīti un garantijas vairāk nekā 100 miljonu eiro apmērā. Taču "Altum" valsts atbalsta programmu apjoms un veidi, tādi kā ieguldījumi uzņēmumu kapitālā, mājokļu pieejamībā, ir būtiski jāpalielina, vienlaicīgi stiprinot kapacitāti to efektivitātes un kontroles pilnveidošanai.

Daudzus resursus varēs nodrošināt ES nākamās septiņgades budžets no 2021. gada, ES atjaunošanas fonds un "Rail Baltica" projekta realizācija.

4) Jāvērza kompleksi pasākumi būtiskam ģimeņu atbalsta pieaugumam, demogrāfiskās situācijas uzlabošanai un darba spēka nodokļu mazināšanai.

Šiem pasākumiem būs nepieciešami vismaz 250-300 miljoni eiro gadā, tai skaitā (I) palielinot algu un pensiju neapliekamo minimumu līdz Igaunijas un Lietuvas līmenim, (II) nodrošinot pilnībā sakārtotu pirmsskolas vecuma bērnu pieskatīšanas un izglītības pieejamību atbilstoši labākajām bērnu interesēm, ar iespēju vecākiem strādāt klātienē, attālināti, pilnu slodzi vai daļējā slodzē, (III) nodrošinot pienācīga apjoma ģimenes valsts pabalsta sistēmu, (IV) un sniedzot atbalstu ģimeņu mājokļa nodrošināšanā, tai skaitā atbrīvojot noteiktas vērtības primāro mājokli no nekustamā īpašuma nodokļa.

Arī zinātnei, izglītībai, kultūrai un medicīnai jārada krietni lielāks valsts budžeta bāzes finansējums. Šī krīze ir iespēja Latvijai investēt cilvēkresursos.

Iepriekšējo gadu taupības politika nav ļāvusi veikt izšķirīgus soļus, lai risinātu pēc būtības šos valsts attīstībai kritiskos jautājumus.

Šis saprašanās memorands tiek parakstīts uz laiku līdz 2021. gada 1. maijam; tas var tikt pagarināts, precizēts un labots, abām partijām par to vienojoties.

Rīgā, 2020. gada 7. maijā

Jānis Bordāns

Jaunās konservatīvās partijas valdes priekšsēdētājs

Raivis Dzintars

Nacionālā apvienība „Visu Latvijai!” – „Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” valdes priekšsēdētājs

Gatis Eglītis

Jaunās konservatīvās partijas valdes loceklis

Roberts Zīle

Nacionālā apvienība „Visu Latvijai!” – „Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” valdes loceklis